

สมเด็จพระโต วัดระฆัง ภิกษุผู้ไม่ปรารถนาในลาภยศใดๆ

หากเอ่ยถึงพระมหาเถระสังกรูป ผู้เป็นที่เคารพศรัทธาของคนไทยตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนถึงสามัญชนมาตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ พระอันดับต้นๆ ที่เรานึกถึงคงต้องมี **สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)** อดีตเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหารในสมัยรัชกาลที่ 4-5 เป็นหนึ่งในนั้นอย่างแน่นอน

คนทั่วไปนิยมเรียกท่านว่า “สมเด็จพระโต” “หลวงปู่โต” “สมเด็จพระวัดระฆัง” ส่วนคนในยุคร่วมสมัยกับท่านจะเรียกท่านว่า “จรัลโต”

ท่านเป็นอมตะเถระจารย์รูปหนึ่งของเมืองไทยที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยจำนวนมากให้ความเคารพนับถือ เสมือนเพชรประดับในเรือนใจ ด้วยเป็นพระเถระจารย์ผู้มีปฏิปทาจริยาวัตรน่าเลื่อมใส เป็นอัจฉริยสงฆ์ที่เปี่ยมด้วยภูมิปัญญา มีจริยาวัตรอันสุดแสนจะสมถะ เปี่ยมด้วยบุญญาบารมีอันแก่กล้า สร้างคุณูปการ และสมบัติของชาติไว้หลายชิ้นให้กับชนรุ่นหลังได้บูชา ระลึกถึง และนำมาใช้ประโยชน์มากมาย

นอกจากนี้ ท่านยังทรงคุณทางด้านวิชาคาถาอาคม เมตตามหานิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุมงคล **“พระสมเด็จ”** ซึ่งท่านได้เริ่มสร้างตั้งแต่ยังไม่ได้ยศสมเด็จเพื่อเป็นพุทธบูชา ถูกจัดเข้าในพระเครื่องเบญจภาคี หรือสุดยอดของพระเครื่องวัตถุมงคล 1 ใน 5 ของประเทศไทย ปัจจุบันมีราคาเช่าต่อองค์สูงอย่างมีอาจประเมินได้ บางองค์บางรุ่นมีเช่ากันในมูลค่าสูงกว่าร้อยล้านบาท

หากแต่บรรดาผู้ที่นับถือบูชาเจ้าพระคุณสมเด็จ และพระสมเด็จวัดระฆังด้วยความรู้แท้ รู้จริง จะพึงเข้าใจว่า ถ้าหากมีศรัทธามั่น นับถือบูชาเจ้าพระคุณสมเด็จ และพระสมเด็จนั้นคงจริงแท้แล้ว ถึงแม้จะเป็นพระที่ทำด้วยปูนปลาสเตอร์ หากได้บูชาสวด **พระคาถาชัยมังคลาร** เป็นประจำแล้ว พระที่ทำด้วยปูนปลาสเตอร์ก็มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เป็นพระสมเด็จวัดระฆังแท้ได้เหมือนกัน

และแน่นอนว่า อีกสิ่งที่คุณทั่วไปนึกถึงเมื่อเอ่ยถึงท่านคือ **“บทสวดพระคาถาชัยมังคลาร”** นั่นเอง สันนิษฐานว่า พระเถระชาวล้านนาเป็นผู้แต่งขึ้น เป็นพระคาถาสำคัญในพิธีกรรมตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา โดยสมเด็จพระโตได้ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้น เป็นหนึ่งในบทสวดมนต์ที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยนิยมสวดมากที่สุด ด้วยเชื่อกันว่าสามารถป้องกันสรรพอันตรายทั้งหลายได้เหมือนเกราะเพชร และให้โชคให้ลาภตามที่ปรารถนาได้ นับเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญชิ้นหนึ่งที่ท่านได้ทิ้งไว้เป็นมรดกสำหรับผู้เลื่อมใสศรัทธาต่อพุทธศาสนา ใช้เป็น “โผด้ายส่องทาง” สู่การมีสติ สมาธิ และปัญญา อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดี และเสริมสร้าง “สิริมงคลของชีวิต” ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า **ภาวะที่มีสติ คือความศักดิ์สิทธิ์ที่แท้จริงของชีวิต**

ย้อนกลับไปเมื่อสองร้อยกว่าปีก่อน ในสมัยรัชกาลที่ 1 เด็กน้อยชื่อโต ได้ถือกำเนิดขึ้น ณ บ้านไถ่จัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน 5 ขึ้น 12 ค่ำ ต่อมาเมื่อมีอายุได้ประมาณ 12 ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร จนเมื่ออายุครบอุปสมบท จึงได้อุปสมบทเป็นภิกษุที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมีสมเด็จพระอริยวงศญาณ สมเด็จพระสังฆราช สุก ญาณสังวร เป็นพระอุปัชฌาย์ มีฉายานามในพุทธศาสนาว่า **“พรหมรสี”**

เล่ากันว่า ในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงสถาปนาสมณศักดิ์เพื่อยกย่องในเกียรติคุณของพระภิกษุโต แต่พระภิกษุโตไม่ยอมรับมาตลอดรัชกาล นั้นเป็นเพราะท่านมีอุปนิสัยไม่ปรารถนายศศักดิ์ หรือลาภสักการะใดๆ ทั้งสิ้น

ด้วยอุปนิสัยดังกล่าวข้างต้น แม้พระภิกษุโตได้ศึกษาพระธรรมวินัยจนแตกฉาน ก็ไม่ยอมเข้าสอบเปรียญธรรม แต่เลือกที่จะออกธุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ เพื่อปฏิบัติธรรม เผยแผ่พระพุทธศาสนา สัมมนุญบาร์มี ท่านได้สร้างปูชนียสถานให้ผู้คนเคารพบูชา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไว้หลายที่ ซึ่งล้วนเป็นปูชนียสถานที่มิ่งขวัญใหญ่โตสมกับชื่อของพระภิกษุโต เช่น พระพุทธรูปไสยาสน์ ที่วัดสะตือ ตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, พระพุทธรูปหลวงพ่โต วัดไชโย จังหวัดอ่างทอง รวมทั้งการสร้างพระพุทธรูปยืน ปางอุ้มบาตร วัดกลางคลองข่อย ตำบลคลองข่อย อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2390

การจะสร้างปูชนียสถานขนาดใหญ่เช่นนี้ต้องใช้ทั้งทุนทรัพย์ และแรงงานจำนวนมาก กว่าที่จะสำเร็จลุล่วงได้ นี่จึงเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงพละทานุภาพแห่งความศรัทธา และบารมีของพระภิกษุโต ที่แผ่ไปในทุกย่านที่ท่านได้ธุดงค์ผ่านได้เป็นอย่างดี

ถึงแม้ท่านจะสร้างรูปเคารพที่ใหญ่โต หรือวัตถุมงคลใดๆ ก็ตาม แต่ท่านสอนลูกศิษย์เสมอว่า เรื่องของบุญ บารมีเป็นเรื่องที่แต่ละคนต้องสั่งสมกันเอง การร้องขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยที่ไม่มีบุญบารมีสั่งสมเอาไว้เลยนั้นเป็นการเปล่าประโยชน์

ปัจจุบันได้ปรากฏมีคำสอนต่างๆ ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นคำสอนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรสี) ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป โดยไม่มีการอ้างอิงที่มาที่แน่ชัด เช่น

“ลูกเอ๊ย ก่อนที่จะเข้าไปขอบารมีหลวงพ่อก็คือ เจ้าจะต้องมีทุนของตัวเอง คือบารมีของตนเองลงทุนไปก่อน เมื่อบารมีของเจ้าไม่พอจึงค่อยขอยืมบารมีคนอื่นมาช่วย มิฉะนั้นเจ้าจะเอาตัวไม่รอด เพราะหนี้สินในบุญบารมีที่ไปเที่ยวขอยืมมาจนพันตัว เมื่อทำบุญทำกุศลได้บารมีมา ก็ต้องเอาไปผ่อนใช้หนี้จากหมดไม่มีอะไรเหลือติดตัว แล้วเจ้าจะมีอะไรไว้ในภพหน้า หมั่นสร้างบารมีไว้ แล้วฟ้าดินจะช่วยเอง จงจำไว้ละ เมื่อยังไม่ถึงเวลาเทพเจ้าองค์ใดจะคิดช่วยเจ้าไม่ได้ ครั้นเมื่อถึงเวลา ก้าวฟ้าจบดินก็ดันเจ้าไม่อยู่ จงอย่าไปเร่งเทวดาฟ้าดิน เมื่อบุญเราไม่เคยสร้างไว้เลยจะมีใครที่ไหนมาช่วยเจ้า”

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์โปรดปรานพระมหาโตเป็นอย่างยิ่ง ในปี พ.ศ. 2395 พระองค์ได้พระราชทานสมณศักดิ์พระมหาโตเป็นครั้งแรก เป็นพระราชาคณะที่ “พระธรรมกิติ” และดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม ขณะนั้นท่านอายุ 65 ปี

โดยปกติ พระมหาโตมักพยายามหลีกเลี่ยงการรับพระราชทานสมณศักดิ์ แต่ด้วยเหตุผลบางประการ ทำให้ท่านต้องยอมรับพระราชทานสมณศักดิ์ในที่สุด และอีก 2 ปีต่อมา (พ.ศ. 2397) ท่านจึงได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ที่ “พระเทพกระวี” หลังจากนั้นอีก 10 ปี (พ.ศ. 2407) จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมณศักดิ์ขึ้นสมเด็จพระราชาคณะที่ “สมเด็จพระพุฒาจารย์” มีราชทินนามตามจารึกในหิรัญบัฏว่า

**สมเด็จพระพุฒาจารย์ อเนกสถานปรีชา วิสุทธศีลจรรยาสมบัติ นิพัทธคุณ สิริสุนทรพรตจาริก
อรัญญิกคณิศร สมณนิกรมหาปรีณายก ตรีปิฎกโกศล วัมลศีลจันท์ สกิต ญ วัดระฆังโฆสิตาราม
วรมหาวิหาร พระอารามหลวงฯ**

สมณศักดิ์ดังกล่าว นับเป็นสมณศักดิ์ชั้นสูงสุดและเป็นชั้นสุดท้ายที่ท่านได้รับตราบจนกระทั่งถึงวันมรณภาพ

ราวปี พ.ศ. 2410 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ได้มาเป็นประธานก่อสร้างปูชนียวัตถุครั้งสุดท้ายที่สำคัญของท่าน คือ พระพุทธรูปหลวงพ่โต (พระศรีอริยเมตไตรย) ที่วัดอินทรวิหาร (ในสมัยนั้นเรียกว่า วัดบางขุนพรหมใน) ทว่าการก่อสร้างก็ยังไม่ทันสำเร็จ ก่อองค์พระได้ถึงเพียงระดับพระนาภี (สะดือ) และสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ก็ได้มรณภาพบนศาลาเก่าวัดบางขุนพรหมในนั่นเอง ณ วันเสาร์ แรม 2 ค่ำ เดือน 8 ปีวอก ตรงกับวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2415 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 สิริรวมอายุได้ 84 ปี ครองสมณเพศ 64 พรรษา เป็นเจ้าอาวาสครองวัดระฆังโฆสิตารามได้ 20 ปี

ณัฐธิดา
อุทยานไทย